

Társadalometikai kihívások, dilemmák, tanulságok a koronavírus-járvány idején*

Közismert, hogy a világban időről időre megjelennek korábban ismeretlen járványok, amelyek súlyos megpróbáltatásokat, szenvedéseket okoznak az emberiségnek, és nagyszámú emberéletet is követelnek. A Biblia is tájékoztat különböző járványokról (2Móz 5,3; 9,15; 4Móz 17,11–15; 2Krón 6,28; Zsolt 91,6; Mt 24,7; Mk 13,8; Lk21,11; Jel 8,8).¹

A koronavírus-járvány elképesztő gyorsasággal terjedt el az egész világon, rövid idő alatt világjárvánnyá (pandémiává) terebélyesedett, és előre nem látható helyzeteket és következményeket okozott egyéni és közösségi életünkben, globális és lokális szinten, a társadalmi élet szinte minden területén: egészségügy, oktatás, gazdaság, kultúra, egyházi élet.² Napjaink technológiafüggő és globalizált civilizációját, a korlátlan szabadság megélésének törekvését, a szabad mozgás lehetőségét kemény vonalakkal átrajzolta. A járvány az egyéni vallásos élet mélységeit, tartalmát nem érintette, de a közösségi, az egyházi szolgálatok a módszereikben és formáikban megváltoztak, *„átköltöztek a digitális térbe”*.

---

* A tanulmányomat tisztelettel és elismeréssel ajánlom dr. Adorjáni Zoltán professzor úrnak, tanártársamnak, intézetünk egykori lelkes dékánjának a 65. születésnapja alkalmából.

¹ A Bibliában a járvány különböző megnevezéseivel találkozunk (dögvész, ragály, csapás stb.), általában háborúval és éhínséggel együtt jelentkeznek, de önmagában is megjelenhet, némely esetekben eszköz is lehet Isten számára bizonyos célok elérésére.

² Az első eseteket 2019 decemberében a kínai Vuhan városában észlelték. Az Egészségügyi Világszervezet (továbbiakban: EVSZ) 2020. január 4-én tette közzé hivatalos közösségi oldalán, hogy Kína tüdőgyulladásos eseteket jelentett a szervezetnek Vuhanból, egyelőre halálesetek nélkül. A bejelentés alapján az EVSZ megkezdte a vizsgálatot, hogy kiderítsék, mi okozza a megbetegedéseket. „World Health Organization: China reported to WHO a cluster pneumonia cases – with no deaths – in Wuhan, Hubei Province. Investigations are underway to identify the cause of this illness.” 2020. március 11-én az Egészségügyi Világszervezet a Covid-19 koronavírus-fertőzést világjárvánnyá nyilvánította.

A koronavírus-járvány következményeit értékelő magyar nyelvű teológiai, ek-léziológiai, liturgiai szakirodalom a járvány megjelenése óta egyre gyarapodik. Két-ségtelenül érdemes kiemelni a Sárospataki Füzetek teológiai szakfolyóiratban közölt részletes, alapos és szakszerű tanulmányokat, amelyek a református, evangélikus, ró-mai katolikus teológusok és világiak példaértékű hozzájárulásával jelentek meg.³

A közölt tanulmányok átfogó teológiai értékeléseket, szempontokat, véle-ményeket, észrevételeket, reflexiókat, kritikákat fogalmaztak meg a koronavírus-járvány alatti vallásos és egyházi élet két fontos témájával kapcsolatosan: a távis-tentiszteletek (online istentiszteletek) és az úrvacsora kérdésköreit, valamint az ezekhez kapcsolódó problémaköröket is érintették.⁴

Nem célom a fent említett tanulmányok bemutatása, de két figyelemre méltó tanulmányra utalok. Az egyikben Damásdi Dénes a koronavírus-járvány te-ológiai tanulságait a kontextualizáció összefüggéseiben vizsgálta.⁵ A szerző Less-lie Newbiggin angol és Michael W. Coheen észak-amerikai teológusok misszioló-giai kutatásaira hivatkozva következtetett arra, hogy a missziológiai teológia által megfogalmazott és különös jelentőséggel hangoztatott kontextualizáció hogyan alkalmazható a koronavírus-járvány ideje alatt.⁶ Fazakas Sándor debreceni refor-mátus teológiai professzor két tanulmányt is közölt az említett folyóiratban. Az egyik tanulmányában értékes észrevételeket fogalmazott meg a járvány alatti távistentiszteletekkel, a helyes módszerrel és az úrvacsora teológiai szempontja-ival kapcsolatosan.⁷ Konklúziójában a kétkedések, az érvényességek keresése he-lyett kijelöli a követhető utat, amellyel teljes mértékben egyetértek.

---

³ Sárospataki Füzetek, a Sárospataki Református Teológiai Akadémia tudományos szakfo-lyóirata, 24. évf. 1. sz, 2020. Elismerésemet fejezem ki a folyóirat szerkesztői közösségének a hiány-pótló kezdeményezésért. <http://sarospatakifuzetek.hu/2020/08/03/sarospataki-fuzetek-2020-1/> (Megnyitva: 2021. márc. 18.).

⁴ A tanulmányok letölthetők: http://sarospatakifuzetek.hu/wp-content/uploads/2020/12/SFuzetek_2020-1sz_Webboritos.pdf (Megnyitva: 2021. márc. 18.).

⁵ Damásdi Dénes: Kényszerű kontextualizáció. A 2020-as koronavírus-járvány teológiai ta-nulságai. In: *Sárospataki Füzetek* 24 (2020/1), 45–59.

⁶ A kontextualizáció a missziológiai teológia kifejezése, amely arra utal, hogy a különböző kulturális kontextusban hogyan tud életre kelni és hatni az evangélium úgy, hogy hiteles evangé-lium maradjon.

⁷ Fazakas Sándor: Reflexió a reflexiókra. Tanulságok és megfontolásra váró szempontok az online istentiszteletek körüli vita kapcsán. In: *Sárospataki Füzetek* 24 (2020/1), 249.

„E helyett ajánlatosabb tudatosítani azt, hogy valóban átmeneti helyzet határán vagyunk, amelynek összefüggésében újra kell gondolni az egyházi kommunikációkat és gyakorlatunkat. Ennek kapcsán látnunk kell, hogy nem az új műfajok és módszerek alkalmazása lesz az igazán döntő, hanem az a kérdés, hogy az Istenről való beszéd – új eszközök és formák segítségével – képes lesz-e megszólítani a mai embert, és hogy képesek leszünk-e bizonyosságot tenni a bibliai reformatori felismerésről: arról, hogy Isten Országá bennünk és közöttünk van – de nem a technikák függvényében!”⁸

Provokatív kérdései, megállapításai és következtetései termékeny párbeszéd elindulását eredményezték.

Kihívást jelentő izgalmas kérdés megválaszolására vállalkozott a keresztény hit- és életfelfogás híres védelmezője, John Lennox.⁹ A „*Hol van Isten a koronavírus idején?*” című érdekes könyvében a különböző világnézetek fényében vizsgálta a koronavírus-járványt azért, hogy megmutassa, a kereszténység nem csupán magyarázatot ad, hanem reményt is nyújt, amelybe belekapaszkodhatunk.¹⁰

Kétségtelenül időszerűnek és helyénvalónak tartom megemlíteni azt a szociológiai kezdeményezést és kutatást, amely a koronavírus-járvány alatti erdélyi hitéletet mutatta be az erdélyi magyar lelkészek és hívek körében, kérdőíves felmérések alapján.¹¹ Az elemzés fontosabb témái: az egyházi szolgálatok online térbe kerülésének hatása a vallásgyakorlatra; a húsvéti online úrvacsoraosztás kérdései; a kijárási tilalom hatása a közösségi életre; az egyházak tájékoztató tevékenységének követése és megítélése. Az adatfelvétel 2020. március 22. – május 2. között történt. Egy másik szociológiai vonatkozású tanulmánykötetben a

---

⁸ Fazakas Sándor: i. m. 249.

⁹ Lennox, John C. (sz. 1943), az Oxfordi Egyetem nyugalmazott matematikaprofesszora, bioetikakutató, tudomány filozófus, keresztény apologéta. Számos nyilvános vitán védte a keresztény hit- és életfelfogást olyan gondolkodókkal szemben, mint Richard Dawkins, Christopher Eric Hitchens, Peter Singer.

¹⁰ Lennox, John C.: *Hol van Isten a koronavírus idején?* Ford. Szabadi István. Harmat Kiadó, Budapest 2020.

¹¹ Kiss Dénes – Fejes Ildikó – Bálint Róbert Zoltán – Szabó Mihály: *Hitélet Erdélyben a koronavírus-járvány idején*. Az erdélyi magyar lelkészek és a hívek körében végzett kérdőíves felmérés eredményei. Valláskutató Intézet, Kolozsvár 2020. https://unitarius.org/wp-content/uploads/2020/05/Hit%C3%A9let-Erd%C3%A9lyben_kutatasi-eredmenyek.pdf (Megnyitva: 2021. márc. 21.).

járvány következményeinek gazdasági és társadalmi összefüggéseit és kihívásait tárgyalták.¹²

Meggyőződésem, hogy a teológiai és a szociológiai kutatásokkal párhuzamosan időszerű megvizsgálni és értékelni *keresztény társadalometikai* szempontból is a koronavírus alatti társadalmi élethelyzetek kihívásait, dilemmáit, tanulságait és vetületeit, mert híveinkre, lelkészeinkre, lelkészképzésünkre, felekezeti oktatásunkra, vallásos életünkre, egyházainkra is kényszerűen hatottak a társadalmi élettér, életrend alakulásai, változásai. A társadalom erkölcsi értékrendje nem borult fel, de olyan kényszerítő külső hatások alá került, amely az egyének és a közösségek részéről megfelelő rezilienciát, kitartást igényelt. A nehézségek abból is adódtak, hogy a hatások hosszabb időn keresztül maradtak fenn.

Tanulmányomban a járvány alatti társadalmi élet fontosabb területeinek az értékelésére fókuszálok. Nyilvánvalóan a kutatásom területeinek a bemérésében és értékelésében a tanulmány keretei korlátokat is jelentenek.

A korlátozó intézkedések társadalmi következményei

A témával kapcsolatos értékelésemnek nem az a célja, hogy vitassam, kritizáljam a világjárvány megelőzése és terjedése, leküzdéséért hozott korlátozó, megszorító intézkedések helyességét vagy helytelenségét, jogosságát vagy jogtalanságát, hanem az, hogy az intézkedések egyéni és közösségi következményeit, társadalometikai vetületeit tárgyaljam.

A rendkívüli rendeletek (gyakran katonai rendeletek) nyomán bevezetett kijárási korlátozások, a kötelező távolságtartás, maszkhordás, esetenként a karantén letöltésére vagy a koronavírus teszt elvégzésére vonatkozó kötelezettségek, az utazási korlátozások és más megszorítások megváltoztatták a társadalom minden tagjának az életvitelét. Ugyanakkor megsértették az emberi méltóság olyan alapelveit, mint az önrendelkezés, a szabad mozgás, utazás és tartózkodás joga, a

---

¹² Kovács László (szerk.): *Globális kihívások – lokális válaszok. A koronavírus (Covid-19) gazdasági és társadalmi összefüggései és hatásai*. Savaria University Press, Szombathely. https://sek.elte.hu/kgt/globalis_lokalis (Megnyitva: 2021. márc. 21.).

gyülekezési szabadság. Jóllehet ezek a jogok és értékek az európai kultúra nemes vívmányai közé tartoznak.¹³

Meggyőződésem, hogy a koronavírus-járvány ideje alatt az engedelmesség és a szabadság erkölcsi értékei, ha nem is feszültek kizárólagosan egymásnak, de a bizalmatlanság légkörében konfrontálódtak. Az emberek a járvány alatt megtapasztalt és megélt engedelmességet nem a hatalom kényszeréért gyakorolták, hanem a személyes létbiztonságukért, és azért a reménységért, hogy a járvány nehézségei és megpróbáltatásai leküzdhetőek lesznek és elmúlnak.

Hangsúlyozni kívánom azt is, hogy a korlátozó intézkedések súlyos következményekkel jártak az életminőség fenntartását biztosító gazdaságra is, amelynek következményeit a lakosság szenvedte el.¹⁴

A megszorítások közepette is tudatosult a keresztyén ember számára az, hogy a felelős szabadság a keresztyéni értékrendhez tartozik, a keresztyén ember szabad. „*Mert ti, testvéreim, szabadságra hívatatok; csakhogy a szabadság ne legyen ürügy a testnek, sőt szeretettel szolgáljatok egymásnak.*” (Gal 5,13) *A felelős szabadsága kényszerhelyzetekben is megőrzi cselekvői követelményeit.* Megemlítem, hogy a karantén kényszerhelyzetében még új szavak, kifejezések is megjelentek.¹⁵

A nemzedékek közötti feszültségkeltés

A koronavírus-járvány első és második hulláma idején az egyik korlátozó rendelkezés főleg az idős nemzedéket igyekezett védeni azzal a sokat hangoztatott kijelentéssel, hogy az idősek számára a járvány nagyobb kockázatot jelent, ezért számukra szigorúbb intézkedéseket vezettek be. Csak a kijelölt, rövide

---

¹³ Az Európai Bizottság az Európai Unió tagállamainak összehangolt intézkedéseket javasolt a járvány terjedésének megfékezésére, de országonként mégis voltak eltérések, N. N: *Utazás a koronavírus-járvány idején.* https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/coronavirus-response/travel-during-coronavirus-pandemic_hu (Megnyitva: 2021. márc. 19.).

¹⁴ Larson, Heidi – Alam, Prima – Lin, Leesa: *Social Consequences of Mass Quarantine during Pandemics: a systematic review with implications for COVID-19 response.* <https://academic.oup.com/jtm/article/27/7/taaa192/5922349> (Megnyitva: 2021. márc. 21.); Romániában katonai rendeletek szabályozták a társadalmi élethelyzetet a koronavírus ideje alatt, és a rendőrség szigorúan megtorolta, súlyos büntetéseket szabott ki a „törvénysértőkre”.

¹⁵ Veszelszki Ágnes: *Karanténszótár. Virális tartalom.* Interkulturális Kutatások kiadása, Budapest, 2002.

szabott időközökben mehettek vásárolni, de a fő követelmény az volt, hogy „Maradjanak otthon”!

Az exkluzív rendelkezés a nemzedékek között ellenségeskedést, feszültséget keltett. Gyakran lehetett hallani a fiatalabb nemzedék részéről – főleg a járvány első és második hullámai alatt – ilyen megjegyzéseket: „*Még mindig látni időseket az utcákon.*” „*Igen sok idős ember van az üzletekben, gyógyszertárakban*”, „*Az idős emberek nem fogják fel kellő mértékben azt, mitől is óvja őket az otthonmaradásra biztatás.*” Ezek a megnyilvánulások, érzések, indulatok a fertőzés terjedésének a további veszélyforrásait látták az idősokban. Pedig nemcsak az idős, hanem a közep- és a fiatal nemzedéket is veszélyeztették a járvány szorításai.¹⁶

Véleményem az, hogy a nemzedékek közötti harmónia újbóli megvalósításáért nem kell a járvány lecsengése utáni időig várni, hanem már most, napjainkban el kell kezdeni a kapcsolatok újjáépítését, helyreállítását. Ez nagyon komoly társadalometikai feladat mindannyiunk számára! A megváltozott élethelyzetben is fenntartom egy korábbi megállapításomat az idős nemzedék léthelyzetével kapcsolatosan: „Az idősek tisztelete, megbecsülése, a róluk való gondoskodás minden civilizált társadalomban a családi élet egyik fontos feladata volt, és az ma is. A nemzedékek közötti helyes magatartás és életvitel megvalósítása keresztyény kötelesség.”¹⁷

Reziliencia, mint az értékőrzés lehetősége

A reziliencia fogalma először a lélektan területén vált általánosan használttá, de hamarosan a társadalomtudományok különböző területeit is átfogta, és a társadalometika körében is használt lett. A reziliencia tudományos kutatásának egyik kiváló képviselője Edith H. Grotberg amerikai kutató volt.¹⁸ Grotberg meghatározása szerint: „*A reziliencia olyan univerzális képesség, amely lehetővé teszi*

---

¹⁶ Kovács Tibor: *Idősellenes hullám jön, ha nem adjuk vissza a védekezés felelősségét az embereknek.* <https://www.valaszonline.hu/2020/05/05/boomerremover-jarvanyhelyzet-fiatalok-idosek-konfliktus/> (Megnyitva: 2021. márc. 25.).

Dualanto, Andrea: Youth and emerging adult cope with pandemic life. In: *UU World, Magazine of the Unitarian Universalist Association USA XXXIV* (2020/3), 12–13.

¹⁷ Rezi Elek: A család értékőrző és értékközvetítő funkciói. In: *Studia Doctorum Theologiae Protestantis* 8 (2017), 133.

¹⁸ Grotberg, Edith Henderson (1918–2008), észak-amerikai professzor, tudományos kutató.

egy személy, egy csoport vagy egy közösség számára, hogy megelőzze, minimálisan csökkentse, vagy legyőzze a megpróbáltatások káros hatásait.”¹⁹ A rezilienciát a korszerű gondolkodás eszközeként tekintette egyik magyar kutató. Szerinte:

„A reziliencia divatos túlhasználtsága mellett is értékes, sőt megkerülhetetlen fogalma a korszerű gondolkodásnak, amely az ökológiától a biztonságstudományig, a politológiától a kormányzati stratégiáig, a gyermekpszichológiától a társadalomtudományokig számos területen termékenyítette meg az alap- és alkalmazott kutatások eszköztárát és megközelítését, a rezilienciaalapú stratégiák implementálása pedig több esetben bizonyítható gyakorlati eredményekkel szolgált.”²⁰

A fenti gondolatok arra motiválnak, hogy megvizsgáljuk az egyének reziliens magatartását a koronavírus-járvány alatt, akár a járvány okozta félelemmel és rettegéssel, akár a hatalmi intézkedésekkel szemben. Keresztény társadalometikai szempontból pedig azt vizsgáljuk, hogy híveink reziliens magatartása az értékörzés lehetőségét vagy éppen ügyét szolgálta-e? Válaszom az, hogy igen, mert a vallásos hit és erkölcsi értékek önmagukban nem változtak, csak a keret és a forma. Az értékörzés folyamatában előrelendítő erőforrást jelentett az a mély meggyőződés, hogy Isten velünk van, és a koronavírus miatti állapot csak időleges, átmeneti.

A családi élet a koronavírus-járvány idején

A keresztény társadalometika mindig különös fontosságot tulajdonított a társadalmi léttérben a családi életnek. Nem véletlenül emeltem ki egy korábbi munkámban a családi élet lényegét: „*Úgy tekintünk a családra, mint vallás erkölcsi intézményre, mint egyén- és közösségformáló, társadalomalakító szeretetközösségre, mint Isten teremtői szándékának a kifejeződésére.*”²¹ Ez a lényegi meghatározás indítja a családi élet védelmére és megbecsülésére. A koronavírus-járvány ideje alatt egyrészt felértékelődött a család szerepe és fontossága, másrészt komoly

---

¹⁹ Grotberg, Edith Henderson: *International Resilience Research Project*. Report, 1996, 2.

²⁰ Székely Iván: *Reziliencia: a rendszerelmélettől a társadalomtudományokig*. http://www.replika.hu/system/files/archivum/94_01_szekely.pdf (Megnyitva: 2021. ápr. 12.); Miklós Ilona: *Koronavírus és rugalmas alkalmazkodás, járvány értékek mentén*. https://www.edutus.hu/wp-content/uploads/2020/09/64_PDFsam_Acta-Periodica-XX_DOIval.pdf (Megnyitva: 2021. ápr. 19.)

²¹ Rezi Elek: *Hit és cselekedet. Unitárius keresztény társadalometikai tanulmányok*. Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet, Kolozsvár 2013, 37.

nehézséggel kellett megküzdenie, és néha válsághelyzetek is előálltak. A korábbi hétköznapi élet rohanásai közepette kevés idő jutott a rendszeres kommunikációra a szülők és a gyermekek, a férj és a feleség között. Ez a helyzet nagymértékben megváltozott a kényszerű összezártság időszakában, viszont a családi életre nézve nem csupán a fizikai együttlét a fontos, hanem az a minőségi tartalom is, amellyel az együttlétet kitöltik. A minőségi tartalom garantálja, hogy a családi kötelek és viszonyok tartósak, valamint a család funkciói működnek. A járvány alatt a család funkciói közül néhány, mint például a jogi, gazdasági, nevelési, vallási funkció új értelmet és célt kapott.

Sajnos a családban az összezártság nemcsak pozitív eredményeket hozott, hanem az is előfordult, hogy az egyik fél (vagy mindkettő) belefáradt az összezártságba, megnőttek a feszültségek, és elindult a bántalmazás is. A családi kötelek összetartása a nehézségek ellenére is elengedhetetlenül fontos feladatot jelentenek mindenik családtagnak.²²

A keresztény családok életében az összezártságban újszerű, örömet jelentő mozzanatként jelentkezett a távistentiszteletek meghallgatása, pontosabban az aktív bekapcsolódás a távistentiszteletekbe. A „házhoz szállított” evangélium, igehirdetés, közös imádkozás kétségtelenül megtartó erőt, többlettartalmat jelentett a családok életében. A keresztény családok előtt érdekes horizont tárult fel, a minőségi változás lehetősége a távistentiszteletek és a lelkészek követésével, meghallgatásával kapcsolatosan. Viszont egészen új vallásos elemként jelent meg a házi úrvacsoravétel.²³

A távistentiszteletekkel kapcsolatos teológiai párbeszédre a tanulmányom bevezetőjében már utaltam, mégis a családokra való tekintettel úgy vélem, hogy a teológiai párbeszédet, diskurzusokat, véleményeket olyan konstruktív módon kell elvégezni, hogy a híveink, a családok buzgóságát, lelkesedését ne törjük

---

²² Seres Anna: *Hogyan tartsuk össze a családot a járványhelyzetben?* https://mta.hu/tudomany_hirei/hogyan-tartsuk-ossze-a-csaladot-a-jarvanyhelyzetben-110609 (Megnyitva: 2021. ápr. 27).

Rácz József: *Depresszió, szorongás, ivás: A Covid-19 járvány mentális egészségre gyakorolt hatásai* <https://qubit.hu/2020/05/28/depresszio-szorongas-ivas-a-covid-19-jarvany-mentalis-egeszsegre-gyakorolt-hatasai> (Megnyitva: 2021. ápr. 27.).

²³ Kassai József: *Húsvétkor, a járvány idején nem maradnak egyházi szertartások nélkül az erdélyiek sem.* <https://www.origo.hu/nagyvilag/20200410-husvetkor-sem-maradnak-egyhazi-szertartasok-nelkul-az-erdelyiek.html>

meg. A rendkívüli helyzet rendkívüli válaszlépéseket követelt az igehirdetés terén is. Ebben a szellemben helyesnek vélem Bogárdi Szabó István református püspök érvelését:

„Lelkészeink tehát most, jobb híján, digitálisan erednek széledező nyájuk nyomába, s így szeretnének közösségekben lenni velük ebben az átmeneti és rendkívüli időben. Ha a házastársak valami okból távol vannak egymástól, aligha intézhetik el a dolgot azzal, hogy: ne telefonálj, ne írd levelet, ne üzenj, mert a házasság csak személyes, közvetlen kapcsolatban gyakorolható. És megfordítva, a levélírássra, telefonbeszélgetésre (skype-olásra vagy zoomolásra) sem mondja senki, hogy a különlét tartósítását vagy éppen válást elősegítő műfajok lennének. Éppen ellenkezőleg!”²⁴

A munkanélküliség problémája a koronavírus-járvány ideje alatt

Korunk nagyon súlyos társadalmi problémája a munkanélküliség és az ebből fakadó egyéni, családi, közösségi nehézségek, problémák. A koronavírus-járvány megjelenése óta a világ országaiban különböző mértékben jelentkezett a munkanélküliség. Ennek a folyamatnak a fő okai a munkavégzés felfüggesztése, a munkahelyek bezárása, a gazdasági kiesés növekedése, ezek mind a munkáltatókra, mind a munkavégzőkre káros következményekkel jártak. Az állásukból elbocsátottak nehezen vagy egyáltalán nem találtak új munkahelyet. A munkanélküliséggel növekedett az egyén és családja létbizonytalansága, amely feszültségekhez vagy éppen konfliktusokhoz is vezetett.

Az államok a megállapított anyagi és időkeretekben igyekeztek munkanélküli-segélyeket folyósítani a munkanélküliek számára, de az érintettek kérései a bürokratikus útvesztőkben gyakran nem értek célba, vagy elutasításra találtak. A célba ért segélyek pedig alacsony juttatásokkal támogatták a rászorultakat.

---

²⁴ Bogárdi Szabó István: *Vita arról, ami nincs. Párbeszéd az online istentiszteletekkel kapcsolatban*. <https://ttre.hu/tartalom/5144/3/keruleti/parbeszed-az-online-istentiszteletekkel-kapcsolatban> (Megnyitva: 2021. ápr. 27).

Komoly társadalometikai problémát jelent a szegények számának a növekedése a járvány ideje alatt.²⁵ A hajléktalanok számára nem annyira egészségügyi, inkább egzisztenciális romlást okozott a járvány. A társadalom rétegei között az egyenlőtlenség elmélyülése fokozódott. Az Oxfam Segélyszervezetek képviselői az „egyenlőtlenség vírusa” dokumentumban kihangsúlyozták „*A járvány a világ csaknem összes országában növelheti az egyenlőtlenséget, amelyek következtében a szegénységben élőknek legalább 14-szer annyi időbe fog kerülni, hogy visszajussanak a járvány előtti szintre, mint az ezer leggazdagabb embernek.*”²⁶ Ezért az államnak olyan sürgető társadalmi célok megvalósításán kell munkálkodnia, mint a fenntartható munkahelyteremtés, a szegénység, az egyenlőtlenség felszámolása. Ezeket a célokat a civil és segélyszervezeteknek, egyházaknak is kötelességük felkarolni, támogatni.

Örvendetes tény az otthoni munkavégzés (home office) lehetőségeinek gyarapodása a járvány alatt. Ezzel kapcsolatosan ilyen megállapítás is elhangzott: „*Elmondhatjuk, hogy a futótűzként terjedő otthoni munkavégzés, a munkáltatói oldalon növekvő népszerűségnek örvend, munkavállalói oldalon pedig közel jár ahhoz, hogy hamarosan akár dolgozói elvárássá váljon.*”²⁷

Társadalometikai szempontból hangsúlyozzuk, hogy bármilyen szakaszban is legyen a koronavírus-járvány életünkben, elengedhetetlenül fontos, hogy az egyházközség hívei mint egységes szeretetközösség tegyék magukévá, karolják fel a munkanélkülieket, a szegénységgel, szűkölködéssel, a nyomorral küszködők megsegítését. Figyelemre méltó, nagyon időszerű üzenete van a Példabeszédek könyve írójának: „*Aki könyörül a nincstelenen, az Úrnak ad kölcsön, mert Ő megtéríti jótéteményét.*” (Péld 19,17) Ezt a munkát nemcsak a lelkész, a keblitanács tagjainak kell irányítaniuk, hanem a gyülekezet közösségében azok is fel kell hogy vállalják, akik erre lelki ajándékokat (karizmákat) kaptak. (Róm 12,3–8)

---

²⁵ N. N.: *A járvány csak növelte a szegények leszakadását.* <https://mfor.hu/cikkek/makro/a-jarvany-csak-novelte-a-szegenyek-leszakadasat.html> (Megnyitva: 2021. márc. 25.).

²⁶ Oxfam Paper: *The Inequality Virus. Bringing together a world torn apart by coronavirus through a fair, just and sustainable economy.* <https://oxfamlibrary.openrepository.com/bitstream/handle/10546/621149/bp-the-inequality-virus-250121-en.pdf> (Megnyitva: 2021. márc. 30.).

²⁷ Szabó M. András: *Home Office – vírus előtt és vírus alatt.* <https://ado.hu/munkaugyek/home-office-a-virus-elott-es-alatt/> (Megnyitva: 2021. márc. 30.).

Véleményem szerint, „a gondoskodás mozgatórugója az egyén és a közösség kölcsönös felelősségtudata. Végső soron Isten előtt vagyunk felelősek egymásért. „Egymás terhének a hordozása” (Gal 6,2a) *nemcsak kötelesség, hanem alapvető keresztényi erény gyakorlása is.*”²⁸ Az ilyen életforma „Krisztus törvényének a betöltését” is jelenti. (Gal 6,2b)

A koronavírus-járvány és a környezetünk

A szakemberek véleménye szerint a levegő minősége látványosan javult a járvány első szakaszában annak köszönhetően, hogy a lelassult vagy a lelassított munkavégzés (főleg az iparban) kevesebbet szennyezte a levegőt, a vizet, a talajt, amelyhez a közlekedésben bevezetett globális mértékű korlátozások is pozitívan hozzájárultak. Látványosan javultak a nagyvárosok zaj- és légszennyezettségének a mutatói a világ néhány leginkább szennyezett városában.²⁹ Az öröndetes, pozitív tények ellenére is maradnak tennivalók, hiszen egy megállapítás alapján: „Az üvegházhatású gázok koncentrációja bár csökkent 2020-ban, de keveset, melynek az a magyarázata, hogy az üvegházhatású gázok esetében a hosszú távú kibocsátás a döntő tényező.”³⁰

Az európai környezetvédők és a teremtett világ helyzete iránt aggódók örömeire az Európai Környezeti Információs és Megfigyelő Hálózat aktuális tájékoztatásokat, adatokat közölt (közöl) a koronavírus-járvány alatti európai környezet alakulásáról, változásáról.³¹ Az adatokból és a szakszerű feldolgozásokból kiderült:

„A világgjárvány ismét rámutat a bolygó rendszereinek összefonódottságára: kezdve a betegségek állati eredetétől, azoknak a természetes környezethez és az

---

²⁸ Rezi Elek: *Hit és cselekedet*, 129.

²⁹ Wilks, Jeremy: *Is the Pandemic having an Impact on Climate Change?* <https://www.euronews.com/2021/01/18/did-the-pandemic-have-an-impact-on-climate-change> (Megnyitva: 2021. ápr. 10.).

N. N.: *A koronavírus hatása: kitisztult a levegő Kína felett.* <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20200301/a-koronavirus-hatasa-kitisztult-a-levego-kina-folott-417655>. (Megnyitva: 2021. ápr. 10.).

³⁰ Sipos Géza: *Az átmeneti leállás javította a levegő minőségét, de nem oldja meg a klímaváltozás problémáját.* https://mta.hu/tudomany_hirei/karanten-jarvany-kornyezeti-hatasok-110606 (Megnyitva: 2021. ápr. 20.).

³¹ Európai Környezeti Információs és Megfigyelő Hálózat. <https://eionet.kormany.hu/a-covid-19-es-europa-kornyezete-egy-globalis-jarvany-hatasai> (Megnyitva: 2021. ápr. 24.).

élelmiszer-rendszerünkhöz való viszonyától a társadalmi egyenlőtlenségek, a rossz levegőtisztaság, a szennyezés és egyéb környezeti tényezők vonatkozásáig.”³²

Ugyanakkor azt a tényt is figyelembe kell vennünk, hogy a megszorító intézkedések környezeti kockázatokhoz is vezettek, ugyanis az erdők, a természetvédelmi területek többnyire őrzés nélkül maradtak, amelynek az lett a következménye, hogy az illegális erdőirtás, orvvadászat és -halászat zavartalanul működött.

A koronavírus-járvány környezeti hatásaival kapcsolatban Báldi András ökológus körültekintően nyilatkozott.

„A járvány hatását nem lehet még teljesen felmérni, a következményeknek ugyanis jó és rossz hatásuk is van: fogyasztás és közlekedés csökkenése egyes területeken jelentős könnyebbséget okozott, viszont a felhasznált műanyag csomagolóanyagok mennyisége többszörösére nőtt. Öröm látni a természetben töltött idő felértékelődését, egyre többen és többet töltünk szép erdeinkben, mezőinken, ugyanakkor ez zavarással, taposással és szemeteléssel jár.”³³

Tény az, hogy a járvány alatt felértékelődött a természet, az élővilág jelentősége, de ennek csak akkor lesz társadalmi következménye, ha életvitelünkben, gazdasági prioritásainkban is óvjuk környezetünket, és környezettudatos életstílust alakítunk ki gondolkodásunkban és cselekvéseinkben.

Az unitárius társadalometika felhívja a figyelmet arra, hogy a járvány szorításában élő keresztény ember nem lehet közömbös a teremtett világ értékei iránt. A teremtett világ védelme olyan erkölcsi követelmény, amely a vitális értékek iránti tiszteletből fakad, amelyek minden más értékmegvalósítás előfeltételeit jelentik. Az élet ad értelmet és lényegét minden más további értékmegvalósításnak. Az ember hivatásának mond ellent, és egyenesen bűnt követ el, amikor rombolja, szennyezi, károsítja a környezetét. A teremtett világ iránti felelősségünk független és megmásíthatatlan élethelyzeteink alakulásától.

„Az Úr a Föld és annak teljessége” (Zsolt 24,1), és megbízta teremtményeit a teremtett világ iránti felelősség naponkénti gyakorlásával!

A koronavírus-járvány első hullámának a vége felé úgy gondoltuk, hogy a társadalmi létterben hamarosan helyre fog állni a korábbi életforma és értékrend.

---

³² Európai Környezeti Információs és Megfigyelő Hálózat. <https://eionet.kormany.hu/a-covid-19-es-europa-kornyezete-egy-globalis-jarvany-hatasai> (Megnyitva: 2021. ápr. 24.).

³³ Trill Helga: *Gyógyult a környezetünk a járvány alatt?* <https://kepmas.hu/hu/gyogyult-kornyezetunk-jarvany-alatt> (Megnyitva: 2021. ápr. 24.)

Viszont csalódottan tapasztaltuk, hogy bekövetkezett a második hullám is, és a jelen dolgozat írása idején már a harmadik hullám is áldozatokat követelt. Az elindított oltási rendszer néha akadozik, visszaéléseket is jeleztek, dilemmák bukkantak fel, összeesküvés-elméletek jelentek meg, de mégis halad előre. Az oltás-ellenes megnyilvánulások nem tudják elnyomni azt a meggyőződést, hogy csak a lakosság teljes beoltása eredményezheti a normális életvitel és a társadalmi értékrend helyreállítását.

Napjainkban gyakran merül fel az a kérdés, hogy milyen lesz életünk és társadalmi együttélésünk a járvány után? A kérdésre nem könnyű válaszolni, de néhány tanulságos következtetést körvonalazhatunk. Úgy gondolom, hogy az élet, az egészség, a család, a családtagjaink iránti tiszteletünk felértékelődik. A korábbi pörgő, rohanó életforma talán lassulni fog. Remélem, hogy a teremtett világ iránt megbecsülésünk és felelősségünk is pozitív irányba mozdul el, valamint hogy a szociális gondoskodás megújul és intenzívebbé válik. Vallásos szempontból az imádkozás, a vallásos hit megélése, Isten gondviselő szeretetének a keresése, vágyódása kétségtelenül gyakoribbá, intenzívebbé fog válni.

Befejezésül kegyelettel emlékezek a koronavírus áldozataira világszerte, számuk fokozatosan emelkedik napjainkban is.³⁴

A koronavírus-járvány és következményei rádöbbennek az emberi létezésünk törekénységére, és a szolidaritás, a cselekvő felebaráti szeretet, együttérzés és gondoskodás nemes erényeinek a gyakorlására figyelmeztetnek.

---

³⁴ Johns Hopkins University, Coronavirus Resource Center. 2021. május 6-ki adatok alapján, a világon 3.742.360 személy halt meg a koronavírus-járványban. <https://coronavirus.jhu.edu/map.html> (Megnyitva: 2021. máj. 6.)